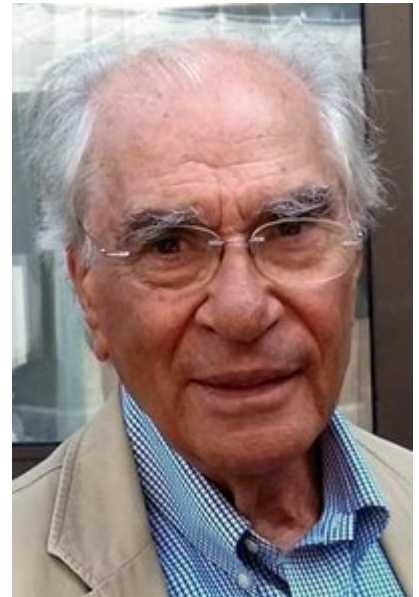

Σχόλια στο «Καταφύγιο Ιδεών», του Χρήστου Γιανναρά

Πριν από αρκετά χρόνια, όταν ακόμα βρισκόμουν εντός της χριστιανικής πίστεως, είχα αγοράσει το βιβλίο του εκλιπόντος θεολόγου Χρήστου Γιανναρά «Καταφύγιο Ιδεών». Σε αυτό, περιγράφει την πνευματική του πορεία υπό μορφή εξομολογήσεως.

Το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου (το οποίο αποτελείται από 390 σελίδες και χωρίζεται σε 31 κεφάλαια) καταλαμβάνεται από την καταγραφή της εμπειρίας του μέσα από την ορθόδοξη οργάνωση «Ζωή». Οι χριστιανικές οργανώσεις υποκαθιστούσαν (και υποκαθιστούν ακόμα) το κατηχητικό και προσηλυτιστικό έργο της επισήμου Εκκλησίας.

Γιατί όμως το χαρακτηρίζω «προσηλυτιστικό», εφόσον απευθύνονται (ως επί το πλείστον) σε ήδη χριστιανούς (μυρωμένους βαπτισμένους, του θεού παραδομένους); Νομίζω ότι η απάντηση είναι πολύ απλή. Απευθύνονται σε χριστιανούς που ποτέ τους δεν ασχολήθηκαν σοβαρά με την θρησκευτική τους πίστη. Είναι το ίδιο και το αυτό σαν να απευθύνονται σε ανθρώπους που τώρα για πρώτη φορά θα κατηχηθούν. Άλλωστε ο ίδιος ο Γιανναράς χρησιμοποιεί τον όρο αυτό όταν αναφέρεται στην προσχώρηση της μητέρας του στην κίνηση της «Ζωής» (σ. 35). Και ο Γιανναράς μπορεί μεν να δίνει τη μαρτυρία του για γεγονότα που έλαβαν χώρα αρκετές δεκαετίες πριν, όμως σήμερα βλέπουμε τα αποτελέσματα της επιρροής εκείνης.

Σήμερα υπάρχουν πολλές χριστιανικές οργανώσεις ορθόδοξες και ετερόδοξες. Ορθόδοξες του νέου ημερολογίου και του παλαιού. Κύκλοι μελέτης των Γραφών και των πατέρων, αλλά και κύκλοι «φωτισμένων» που δεν έχουν την επίσημη έγκριση της Εκκλησίας. Να προσθέσουμε επίσης και τις χριστιανικές

απολογητικές ιστοσελίδες που κινούνται από το «αντιαιρετικό» γραφείο της Εκκλησίας.

Όλα αυτά όμως κινούνται γύρω από τον ίδιο πυρήνα: Την πίστη στον Χριστό. Τώρα το πώς ερμηνεύει ο καθένας τους τον «Χριστό» και την πίστη, είναι...αλλουνού παπά ευαγγέλιο. Είναι πιστεύω γνωστό στους αναγνώστες ότι και οι ίδιοι οι «απολογητές» του διαδικτύου είναι μεταξύ τους διχασμένοι, αφού άλλοι δέχονται την εξέλιξη των ειδών και άλλοι όχι. Δεν είναι όμως γνωστό (και παίρνω την ευθύνη των γραφομένων μου), ότι ενώ διατείνονται περί της ιστορικότητας του Ιησού προς τους έξω, οι ίδιοι μεταξύ τους αναφέρουν ότι ο Χριστός δεν υπάρχει στην ιστορία, ότι τα νούμερα των μαρτύρων που παρουσιάζουν είναι πλασματικά, και ότι τα συναξάρια δεν είναι ιστορία! Δηλαδή, κοροϊδεύουν ανοικτά τους αναγνώστες τους.

Ο Γιανναράς καταγγέλλοντας από τη μια τον επίσημο εκκλησιαστικό μηχανισμό του καιρού του ότι διεφθάρη θεολογικώς από τη Δύση (και όχι μόνο), και αναφέροντας από την άλλη ότι πολλοί που επάνδρωσαν αργότερα εκκλησιαστικές θέσεις προέρχονταν από τις οργανώσεις, δεν δίνει πουθενά το περιθώριο ώστε να χωρέσει η «αυθεντική» Ορθοδοξία.

Τί είναι αυτό; Είναι μια πλάνη που όποιος την έχει, αρνείται να δει κατάματα την πραγματικότητα, αλλά πιστεύει ότι υπάρχει μεν (καθότι βιώθηκε από αυθεντίες - που τους καλούν «πατέρες») αλλά δεν εκπροσωπείται πλέον ορθά καθότι χρειάζεται μια «θεολογική» επαναφορά. Διαχωρίζουν δηλαδή αυτό που βλέπουν στον καιρό τους ως «ορθοδοξία», από αυτό που έχουν πλάσει στο νου τους. Και θα λέγαμε, ότι μάλλον οφείλεται σε ψυχολογικούς παράγοντες καθώς και στην εγωιστική θέση της δήθεν κατοχής της απόλυτης αλήθειας και αυθεντίας. Ο άνθρωπος που βρίσκεται σε αυτή τη φάση, έχει την ψευδαίσθηση ότι αν κλονιστεί το πιστεύω του, θα καταρρεύσει και ο κόσμος του. Σαν να μην υπάρχει τίποτα άλλο εκτός από αυτό που έμαθε να αποδέχεται μετά από πολυετή πλύση εγκεφάλου και προπαγάνδας που υφίσταται ήδη από την παιδική του ηλικία.

Από τη δική μου εμπειρία με το Χριστιανισμό, φρονώ ότι υπάρχουν τρία πιθανά ενδεχόμενα για κάποιον που βρίσκεται σε μια τέτοια κατάσταση. Είτε θα συνεχίσει να πλανιέται περί της «ιδεώδους» Ορθοδοξίας (την οποία δεν είδε ποτέ του), είτε θα αποδεχτεί την πραγματικότητα μη απαρνούμενος το πιστεύω του αλλά ζώντας σε «απομόνωση» (εφόσον δεν μπορεί να βρει στην κοινότητα άλλους ισόψυχους και ομόφρονες), είτε θα προσπαθήσει να επανεξετάσει την ορθότητα του

«πιστεύω» του, για να καταλάβει πως ποτέ δεν υπήρξε η «ιδεώδης» Ορθοδοξία, όχι τόσο εξαιτίας της ανθρώπινης αδυναμίας, αλλά στην ουσία του ίδιου του δόγματος. Όπως και αν έχει, παρακάτω παρουσιάζονται αποσπάσματα από το εν λόγω βιβλίο, για να πάρουμε μια γεύση για το πώς η Εκκλησία καταστρέφει ανθρώπινες ζωές, για όσους φυσικά πήραν την απόφαση να ακολουθήσουν ουσιαστικά και όχι τυπολατρικά τις επιταγές του «Χριστού» δηλαδή...τις δικές της .

Έλεγχος αναγνωσμάτων

Σκέφτομαι πάντα με ευγνωμοσύνη εκείνα τα πρώτα αδηφάγα διαβάσματα. Το ξύπνημα του μυαλού και της φαντασίας, η λαχτάρα για το καινούριο και το άγνωστο ίσως να ήταν οι μυστικές αντιστάσεις που έσωσαν κάποιαν εγρήγορση μέσα μας, όταν άρχισε ο πουριτανικός έλεγχος των αναγνωσμάτων στα χρόνια της χριστιανικά οργανωμένης ζωής μας.

(σ. 15)

Η κατηχητική προπαγάνδα και το πνεύμα της «στρατεύσεως», ήδη από την Γ' Δημοτικού

Το μάθημα γινόταν κάθε Σάββατο απόγευμα στην εκκλησία. Σειρές καρέκλες με πράσινο ψαθί, η υποβλητική ατμόσφαιρα του ναού και η πρώτη συνείδηση στράτευσης: σήμα στο πέτο, και το βιβλιαράκι -ένα είδος ταυτότητας που πιστοποιούσε τη συμμετοχή μας. Φτάνοντας κάθε φορά μας έβαζαν και μια σφραγίδα στη σελίδα όπου θα γράφαμε το δίδαγμα της μέρας και το ρητό. Ήταν μια αισθητή ένταξη που μας την καλλιεργούσαν με συνθήματα δυναμικής δράσης: Να φέρουμε και άλλους στο Χριστό- να οδηγήσουμε και τους συμμαθητές μας στο Κατηχητικό. Κοντά στο Χριστό σήμαινε αποκλειστικά και μόνο εγγραφή στο Κατηχητικό. Έξω από το Κατηχητικό δεν υπήρχαν εγγυήσεις χριστιανικότητας. Από τα οχτώ μας χρόνια αρχίσαμε να ποτιζόμαστε με το πνεύμα της σέκτας. Εμείς, ήμασταν σίγουρα κοντά στο Χριστό, χάρη στο Κατηχητικό. Οι άλλοι δεν ήταν, κι έπρεπε να τους οδηγήσουμε, να τους σώσουμε. Εμείς και οι άλλοι: η πρώτη παγίδα της σχέτας.

(σ. 17)

Δεν έβγαζα το σήμα, το θεωρούσα λιποταξία, αλλά φρόντιζα να το κρύβω μπροστά στον κίνδυνο (σημ. εννοεί τους κομμουνιστές). Το εγκόλπιο μαθητού,

που μας μοίραζαν στο Κατηχητικό, έγραφε: «Πριν έβγης απ' το σπίτι σου, κύτταξε: φοράς το σήμα σου; Κατηχητόπουλο χωρίς σήμα είναι ανορθογραφία. Όταν αλλάζης το σακκάκι, μην ξεχνάς να φορέσης το σήμα σου και πάλι. Όπου και αν πας, φέρε το σήμα σου με καμάρι. Το σήμα στο πέτο, το Χριστό στην καρδιά».

(σ. 29)

Όμως δεν τολμούσα ούτε και να διανοηθώ ότι θα εγκαταλείψω το Κατηχητικό. Όποιος το τολμούσε ήταν στιγματισμένος -«πάει χάλασε», λέγανε.

(σ. 35)

Στην χριστιανική οργάνωση «Ζωή. Ο πλήρης έλεγχος των μελών...

Ο κύκλος ήταν μια σύναξη κυριών σε κάποιο σπίτι, όπου διάβαζαν ένα απόσπασμα από την Αγία Γραφή και συζητούσαν τα νοήματά του. Η κυκλάρχισ οδηγούσε τη συζήτηση σε ένα τελικό ηθικολογικό συμπέρασμα. Συχνά, αντί για τη Γραφή, διάβαζαν κάποιο άρθρο από το φύλλο της Ζωής. Η ιεραποστολική δραστηριότητα του κύκλου απέβλεπε κυρίως στην εγγραφή καινούριων συνδρομητών στη Ζωή. Και στη προσέλκυση νέων μελών στον κύκλο. Όταν ο αριθμός των μελών αυξανόταν σημαντικά, σχηματιζόταν ένας καινούριος επιπλέον κύκλος. Η «πρόνοια» ήταν ένας παράλληλος κύκλος με αρμοδιότητα να συμπαραστέκεται στο έργο του Κατηχητικού. Ως οργανωτικό σχήμα προηγήθηκε από τους «Κύκλους μελέτης Αγίας Γραφής» -πρωτοεμφανίστηκε ως «Εφορεία» ή «Εφορευτική Επιτροπή» του Κατηχητικού, και η επιτυχία του σχήματος οδήγησε στη γενίκευση της οργάνωσης των κύκλων. Στην τελική φάση, οι «εφορείες» των Κατηχητικών μιας ενορίας συγκροτούσαν τον «κύκλο προνοίας» -βέβαια, χώρια οι άνδρες από τις γυναίκες, όπως παντού μέσα στην κίνηση. Τα μέλη κάθε «εφορείας» έπαιρναν από τον κατηχητή τις διευθύνσεις των παιδιών κι άρχιζαν να επισκέπτονται τα σπίτια για μια επαφή με τους γονείς. Ζητούσαν εντυπώσεις από τη φοίτηση του παιδιού στο Κατηχητικό, ανέλυαν τους σκοπούς της προσπάθειας, τις ηθικοπλαστικές της συνέπειες, και ελέγχανε τους λόγους για τυχόν απουσίες των παιδιών από το μάθημα. Ο τελικός σκοπός της επίσκεψης ήταν να εξασφαλιστεί η πίεση των γονιών πάνω στα παιδιά, ώστε η παρακολούθηση του Κατηχητικού να είναι τακτική και να αποφεύγονται οι διαρροές. Ταυτόχρονα γινόταν και διερεύνηση της ηθικής στάθμης των γονιών, προκειμένου να ακολουθήσει ο προσηλυτισμός στον

«κύκλο». Δεν ξέρω αν υπήρξε ποτέ στην Ελλάδα μεθοδικότερο και αποτελεσματικότερο οργανωτικό σχήμα από την κίνηση της «Ζωής». Ίσως οι κομμουνιστές να υπερτερούσαν σε συνωμοτική οργάνωση και δομή, μα στην τεχνική της άγρας οπαδών και στον σχεδιασμό του ελέγχου των οπαδών η «Ζωή» ήταν ανυπέβλητη. Την ευρύτατη εμπροσθοφυλακή της οργάνωσης αποτελούσαν τα Κατηχητικό -την εποχή εκείνη μας μιλούσαν για 2.000 περίπου τέτοια σχολεία σε όλη την Ελλάδα, με αριθμό μαθητών που ξεπερνούσε τις 200.000. Κάθε μαθητής είχε ως πρωταρχικό καθήκον να προσελκύσει και άλλα παιδιά στο Κατηχητικό (αυτό τονίζονταν σε κάθε μάθημα και ήταν η στερεότυπη απάντηση στο ερώτημα: «Τι πρέπει να κάνουμε;»). Και κάθε καινούριος που εγγράφονταν στο Κατηχητικό δεν μπορούσε πια να ξεφύγει εύκολα. Οι απουσίες του ή η διακοπή της φοίτησης θα προκαλούσαν τις επισκέψεις της εφορείας στο σπίτι -αλλά και τακτικός μαθητής αν ήταν, πάλι η εφορεία θα ερχόταν να συγχαρεί τους γονείς και να συζητήσει μαζί τους. Στόχος ήταν να στρατολογηθούν και οι γονείς στην κίνηση ή, το λιγότερο, να εγγραφούν συνδρομητές στο φύλλο της Ζωής. Αν οι γονείς προσχωρούσαν, υπήρχε αμέσως πρόσβαση και προς τα υπόλοιπα μέλη της οικογενείας, προκειμένου να ενταχθούν και αυτά στη βαθμίδα της οργάνωσης την ανάλογη με την ηλικία, μόρφωση και απασχόλησή τους.
(σ. 35- 37)

Ο Γιανναράς για τις ψυχολογικές μεθόδους της οργάνωσης

Ήταν 19 Οκτωβρίου του 1947, μετά το μάθημα του Κατηχητικού, όπου ο κ. Μουρατίδης ζήτησε να με δει ιδιαιτέρως. Σε μια γωνιά της Εκκλησίας, λίγο σαν εξομολόγηση, με ρώτησε αν ξέρω τις Χ.Μ.Ο και αν θα ήθελα να ενταχθώ. Η χαρά που ένιωσα ήταν απερίγραπτη. Ήξερα ότι πρέπει να σε δοκιμάσουν πολλούς μήνες στο μέσο Κατηχητικό προτού σε επιλέξουν για την «Ομάδα». Και να που εμένα με διάλεξαν από τον πρώτο κιόλας μήνα της σχολικής χρονιάς. Γύρισα στο σπίτι τρέχοντας να αναγγείλω το εκπληκτικό νέο. Ξεχείλιζα όχι μόνο από χαρά, μα κι από περηφάνεια. Δεν ήξερα ότι αυτή η περηφάνεια για την ιδιαίτερη τιμή που σου γινόταν ήταν από τις πιο μελετημένες ψυχολογικές μεθόδους που χρησιμοποιούσε η «κίνηση», σε όλες τις βαθμίδες της άρθρωσής της, για να στρατολογεί και να ελέγχει τα στελέχη της (σ. 58)

Καταστροφή ανθρώπων...για χάριν της οργάνωσης

Περιττό να προσθέσω ότι μια τέτοια τρομοκρατική αγωγή δημιουργούσε και ασυνείδητη απέχθεια για τον ίδιο τον γάμο. Η «ιερότητα» του μυστηρίου, που τόσο emphaticά τονιζόταν στα «Αγνά Νιάτα» (σημ. αναφέρεται σε εγχειρίδιο προτεστάντη πάστορα κατά του γενετησίου ενστίκτου, πολύ διαδεδομένο την εποχή εκείνη) και στη διδαχή του έργου, δεν ήταν στα μάτια μας παρά μια συγκαταβατική νομιμοποίηση του κτήνους που βρυχάται μέσα μας - νομιμοποίηση που τη δικαίωσε μόνο η κοινωνική σκοπιμότητα της τεκνογονίας. Οι δυνατοί και εκλεκτοί, με το ηρωικό φρόνημα της αντίστασης στο ένστικτο, δεν ήταν νοητό να συμβιβαστούν με τον γάμο: Θα προχωρούσαν για την αφιέρωση στη «Ζωή». Στον γάμο κατέληγαν οι αδύνατοι και συμβιβασμένοι, όσοι δεν μπορούσαν να αντισταθούν στη σαρκική ορμή και ήθελαν να έχουν νόμιμες εκσπερματίσεις. Η διαφορά του γάμου από το πορνείο προσδιορίζονταν αποκλειστικά στο επίπεδο της νομιμότητας. [...] Πόσα νέα παιδιά δεν συνάντησα στον δρόμο μου τσακισμένα, διαλυμένα, ανίκανα να αγαπήσουν, να ερωτευθούν αληθινά, εγκλωβισμένα στην κτηνώδη εκδοχή του έρωτα που τους μετάγγισε ο ηθικισμός των οργανώσεων. Φοιτητές, νεαροί επιστήμονες, οικογενειάρχες ή αφιερωμένοι κληρικοί, με βαριές νευρώσεις, με βασανιστική θητεία σε νευρολογικές κλινικές, έρμαια ανυποψίαστων εξομολόγων και αετονύχηδων ψυχιάτρων, με ανυπέρβλητες ενοχές και αγχώδη ανικανότητα, με τρομαχτική κατανάλωση ψυχοφαρμάκων -θύματα όλοι της αγωγής του Ούγγρου προτεστάντη πάστορα, που μέσω των «κινήσεων» έγινε ο κώδικας αγωγής κάθε εξομολόγου στην Ελλάδα. Πόσους γάμους δεν είδα να γίνονται μόνο για να «λυθεί» το σεξουαλικό πρόβλημα του άνδρα, με τη γυναίκα να λειτουργεί σαν σκεύος ηδονής, σαν νόμιμη πόρνη. Πόσοι άνθρωποι μου μίλησαν για συζυγικές συνουσίες με θρησκευτική προπαρασκευή προσευχής και κατάνυξης, αλλά δίχως την παραμικρή ψυχική έλξη, δίχως έρωτα, τρυφερότητα, στοργή -μια νόμιμη κτηνωδία βιολογικής εκτόνωσης και αναπαραγωγικής σκοπιμότητας. Και πόσα παιδιά δεν είδα να καταφεύγουν στη φρικτή αθλιότητα των πορνείων, μόνο για να αποφύγουν τέτοιους ανέντιμους γάμους.

(σ. 73- 75)

Με τη στήριξη της επίσημου Εκκλησίας...

Αυτά τα στελέχη (σημ. εννοεί της κινήσεως «Ζωή») επάνδρωσαν στη συνέχεια τον εκκλησιαστικό οργανισμό στο σύνολό του και, τον πρώτο καιρό, προωθήθηκαν κάπως σε δημόσιες θέσεις, μέσα στο κλίμα που επικρατούσε μιας καθολικής «ηθικοποίησης» και «εκχριστιανισμού» του τόπου. Πραγματικά, τους

πρώτους μήνες της δικτατορίας είχε κανείς την εντύπωση πως το καθεστώς προσπαθούσε να αντλήσει την ιδεολογική του βάση από το κίνημα της «Ζωής». Κυριαρχούσαν τα ίδια συνθήματα για την «καινούρια», τη «χριστιανική» Ελλάδα, τα ίδια ηθικολογικά κριτήρια «κάθαρσης», οι ίδιες μεσσιανικές επαγγελίες.

(σ. 107)

Εσωτερικά σχίσματα. Περί του παράφρονος Καντιώτη...

Σαφέστατα αρνητική ήταν η στάση μας απέναντι στους Καντιωτικούς και στον ηγέτη τους. Στη «Ζωή» μιλούσαν ανοιχτά για τον π. Αυγουστίνο Καντιώτη (αρχιμανδρίτη τότε, που η δικτατορία των συνταγματαρχών το 1967 τον έκανε μητροπολίτη στη Φλώρινα). Τον ήξεραν καλά, γιατί ήταν πνευματικό γέννημα και θρέμμα, αλλά και αποστάτης της αδελφότητας. Τον θεωρούσαν εξαιρετικά εγωπαθή και ελαφρώς παράφρονα. Ο Παναγιωτόπουλος διηγόταν με πολλή συγκατάβαση τα προβλήματα που τους δημιουργούσε όσο ήταν στη «Ζωή», με τα χαλασμένα του νεύρα και την κάποια παράνοια που τον διέκρινε. Και βέβαια αρκούσε να τον ακούσει κανείς, έστω και μια φορά, σε κήρυγμα ή σε ομιλία, για να επαληθεύσει τους χαρακτηρισμούς του Παναγιωτόπουλου: Ξεκινούσε μιλώντας ήρεμα, μα προοδευτικά άρχιζε να ερεθίζεται από τα ίδια του τα λόγια, μέχρι που έφτανε σε πραγματική κρίση υστερίας: ωρυόταν, άφριζε, χτυπούσε τα έδρανα, έχανε κάθε αυτοέλεγχο. Κάθε φορά που θα μιλούσε, έπρεπε σε κάποιον να επιτεθεί- να επιτεθεί με ασυγκράτητη βιαιότητα, δίχως να λογαριάζει τίτλους και αξιώματα που έθιγε η κριτική του. Τα έβαζε με τη βασίλισσα, την κυβέρνηση, τους νομάρχες, τους δεσποτάδες, και τους έβριζε όλους χυδαία, κάποτε με βρισιές καραγωγέα («οι δεσποτάδες είναι πούστηδες», ούρλιαζε από την έδρα). Όλη αυτή την ψυχοπαθολογική υστερία οι οπαδοί του την εισέπρατταν σαν άφοβη παρρησία και ακατάβλητο θάρρος, γι' αυτό και τον παρομοίαζαν πάντοτε με τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο. Τους μάζευε -στίφη ολόκληρα μαινόμενων ανθρώπων με ρόπαλα και σφεντόνες- να σπάσουν τα τζάμια των ξενοδοχείων όπου γίνονταν καλλιστεία ή να αποτρέψουν ανάλογες ηθικές παρεκτροπές. Και ούρλιαζαν μέσα στους δρόμους: «Ζήτω ο Χριστός» - «Κάτω η αμαρτία!».

(σ. 175)

Τα αδελφικά αλληλομαχαιρώματα στη «Ζωή». Δόξες, εξουσία, και χρήμα...

Φοβισμένα και συνωμοτικά μάθαινα για πρώτη φορά ότι ο π. Σεραφείμ Παπακώστας είχε αφήσει διαθήκη που όριζε για διάδοχό του στη θέση του προϊσταμένου της αδελφότητας τον π. Ηλία Μαστρογιαννόπουλο. Ότι οι «γέροντες» έκρυβαν χρόνια ολόκληρα τη διαθήκη, για να κρατούν οι ίδιοι την εξουσία. [...] Απεχθανόμουν τη στενοκεφαλιά και τη μικρόνοια των γερόντων, την κουφότητα και ανοησία του στείρου ηθικισμού τους, μα δεν μπορούσα να υποψιαστώ ότι άνθρωποι αφιερωμένοι στον θεό, άνθρωποι που προκαλούσα δέος σε χιλιάδες οπαδούς για την «αγιότητά» τους, μπορούσαν να φτάσουν σε κοινές απάτες.

(σ. 230)

Η αδελφότητα που ίδρυσε ο π. Ευσέβιος Ματθόπουλος το 1911 ήταν ένα σωματείο ιεροκηρύκων, αφοσιωμένων αποκλειστικά στον άμβωνα, στη εξομολόγηση, στην κατήχηση των παιδιών και στην έκδοση ενός «ψυχωφελίμου» φύλλου. Ο διάδοχός του, π. Σεραφείμ Παπακώστας, τόλμησε τη συνεργασία με τον Τσιριντάνη, κι αυτή η συνεργασία μεταμόρφωσε το περιθωριακό θρησκευτικό σωματείο σε ευρύτατο κίνημα. Πολυμερισμένο σε επιμέρους σωματεία με χιλιάδες μέλη, το κίνημα είχε άμεση επίδραση σε εκατοντάδες χιλιάδες λαού και η κοινωνική του οργάνωση έφτασε ως τη συνεργασία με τα ανάκτορα. [...] Η ιστορία αυτού του τόπου δεν γνώρισε άλλη οργάνωση σαν τη «Ζωή», που να κινητοποιήσει πληρέστερα και μαχητικότερα τόσο πλατιά λαϊκά στρώματα. [...] Με τον θάνατο του π. Σεραφείμ οι γέροντες γαντζώθηκαν στη διοίκηση και φρόντισαν για την κατοχύρωσή τους.

(σ. 248)

Εν μέσω πολλών διαφωνιών και αντεκδικήσεων, επήλθε διάσπαση και η δημιουργία της αδελφότητας «Ο Σωτήρ», με την ηχηρή προσχώρηση σε αυτή του Π. Τρεμπέλα

Έτσι, η μυθοποιημένη ηγεσία του «έργου», που επαγγέλθηκε την ηθική αναγέννηση της Ελλάδας, οι άνθρωποι που ο λαός τους θεωρούσε όντα εξαγιασμένα από την ανιδιοτέλεια και την αυταπάρνηση, σύρθηκαν στα δικαστήρια και διαπληκτίζονταν για το χρήμα, όπως οι έσχατοι μικρέμποροι της αγοράς. [...] «Επιχειρήσεις...θρησκεία!», έγραφε η Αθηναϊκή. «Ο Παν. Τρεμπέλας αποκαλύπτει δια την Ζωήν: Οι άνθρωποι αυτοί δεν επιδιώκουν την αρετήν, αλλά βίλλες... Είχα προσφέρει την πατρικήν μου περιουσίαν εκ 2000 χρυσών λυρών,

και μετά την αποχώρησίν μου, μου εδόθησαν μόνο 600 λίρες»... «Να ερευνηθεί η δράσις της Ζωής», απαιτούσαν Τα Νέα. «Η ηγεσία της αδελφότητος, όπως είπε ο κ. Τρεμπέλας, απολαμβάνει πολυτελή ζωή με κούρσες, με βίλλες και με εξοχές, ενώ οι κοινοβίτες εκχωρούν κάθε περιουσιακό τους στοιχείο και κάθε εισόδημά τους εφ' όρου ζωής». «Ηθικήν απαξίαν και κοινωνικήν επικινδυνότητα αποδεικνύει η διένεξις των μελών της Ζωής», διακήρυττε η Μεσημβρινή. «Φαίνεται ότι το αγαπάτε αλλήλους απευθύνεται μόνον εις το χριστιανικόν προλεταριάτον, και δεν δεσμεύει τους κηρύσσοντας αυτό, δια ζώσης ή γραφίδος, πεφωτισμένους διδασκάλους της χριστιανικής δεοντολογίας και ηθικής». «Περιουσίαν 150.000 λιρών διαχειρίζονται 50 άτομα, κατήγγειλε ο Τρεμπέλας» -ήταν η είδηση στο Βήμα. [...] «Φυλάκισις 45 ημερών εις τους υπευθύνους της Ζωής», πληροφορούσε το Έθνος. «Είχαν δόλον οι κατηγορούμενοι και ήθελαν να ωφεληθούν οικονομικώς, δήλωσε ο κ. Τρεμπέλας. Οι νεώτεροι έκαμαν επανάστασιν. Αναγκασθήκαμε να φύγουμε οι μισοί και οι λοιποί επεβλήθησαν δια της πυγμής». «Η γλυκεία Ζωή και η κότα με τα χρυσά αυγά», ευθυμογραφούσε ο Ταχυδρόμος.(σ. 287-289)

Ο συγγραφέας του βιβλίου γράφει αρκετά ακόμη, που δεν είναι δυνατό να μεταφερθούν σε ένα άρθρο. Όσα μεταφέρθηκαν εδώ, είναι ένα μικρό δείγμα από τη δράση της οργάνωσης (αλλά και των υπολοίπων χριστιανικών οργανώσεων που δρουν κατά τον ίδιο τρόπο). Τα δε αποτελέσματα τα βλέπουμε καθημερινά γύρω μας. Και να μην λησμονούμε ότι συγγραφείς (όπως ο εκλιπών αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος, ο Κολιτσάρας, ο Καρμίρης, ο Βέλλας, ο Μπόνης κα) των οποίων τα θρησκευτικά έργα γαλούχησαν ολόκληρες γενιές, βγήκαν από τέτοιες οργανώσεις που προέκυψαν μετά από διαφωνίες των επισημοτέρων μελών και για λόγους...συμφέροντος! Τελικά, αν εξετάσει κανείς την ιστορική πορεία του Χριστιανισμού (σε όλες τις διαφοροποιήσεις του), πάντα θα συναντά το τετράπτυχο που τον κινεί: Χρήμα - εξουσία - απάτη - επιβολή.

Ως επίλογο, θα ήθελα να δείξω ότι για όσα στραβά ψέγει ο Γιανναράς την χριστιανική οργάνωση «Ζωή» στα παρατιθέμενα αποσπάσματα του βιβλίου του, η ευθύνη στην πραγματικότητα βρίσκεται στην ίδια την ουσία του Χριστιανισμού.

Ο έλεγχος των αναγνωσμάτων υπήρχε και στην πρώτη εκκλησία. «Των εθνικών βιβλίων απέχου. Τι γαρ σοι και αλλοτρίοις λόγοις ή νόμοις ή ψευδοπροφήταις, αδη και παρατρέπει της πίστεως τους ελαφρούς;» (PG, τ. 1, σ. 569, Αποστολικές Διαταγές). Ενώ, όταν πήρε εξουσίες, αναθεμάτιζε τους «αιρετικούς» (όποιους

δηλαδή έλεγαν κάτι διαφορετικό) και έκαιγε τα βιβλία τους.

Η σεχταριστική οπτική «εμείς» και οι «άλλοι», δεν βρίσκεται στα φερόμενα ως λόγια του Ιησού; «*Ο μη ων μετ' εμού κατ' εμού εστί*» (Κατά Λουκά, 11:23). Το ίδιο δεν βρίσκει κανείς στην καθολική επιστολή, την φερόμενη ως «πρώτη Ιωάννου»; «*Μη αγαπάτε τον κόσμον μηδέ τα εν τω κόσμω· εάν τις αγαπά τον κόσμον ουκ εστί η αγάπη του πατρός εν αυτώ*» (Α Ιωάννου, 2:15). Η αποστολή των μαθητών του στα σπίτια για τον «ευαγγελισμό» των ανθρώπων και το κήρυγμα ότι η βασιλεία έρχεται σύντομα, δεν είναι ίδια με τον προσηλυτισμό των οργανώσεων που μιλούν για το «τέλος» του κόσμου;

Ο πλήρης έλεγχος των μελών από την οργάνωση δεν αντικατοπτρίζεται όταν ο Παύλος γράφει να σημειώνουν όποιον δεν υπακούει στην επιστολή του και να μην τον συναναστρέφονται για να ντραπεί; «*Ει δε τις ουχ υπακούει τω λόγω ημών δια της επιστολής τούτον σημειούσθε και μη συναναμίγνυσθε αυτώ ίνα ντραπή*» (Β' προς Θεσσαλονικείς, 3:14).

Η καταφρόνηση του γάμου, ότι είναι τάχα υποδεέστερος της παρθενίας και ότι είναι απλώς μέσον για τεκνογονία και μόνο, δεν έχει τις αρχές της και τις ρίζες της στις Γραφές και στους πατέρες;

Ο Παύλος δεν είναι που συμβουλεύει ότι είναι καλό ο άνθρωπος να μην αγγίζει...γυναίκα, αλλά χάρη συγκαταβάσεως στις γενετήσιες ορμές, ας έχει ο καθένας χριστιανός τη γυναίκα του και καθεμιά χριστιανή τον άνδρα της. Δηλαδή, βλέπει την σεξουαλική επαφή μόνο για την ικανοποίηση του ενστίκτου και τίποτα παραπάνω. «*Περί δε ων εγράψατε μοι, καλόν ανθρώπω γυναικός μη άπτεσθαι· δια δε τας πορνείας έκαστος την εαυτού γυναίκα εχέτω και εκάστη τον ίδιον άνδρα*» (Α' προς Κορινθίους, 7:1-2). «*Θέλω γαρ πάντας ανθρώπους είναι ως εμαυτόν*» (ο. π στίχος 7).

Η άποψη του Αθανασίου Αλεξανδρείας σε επιστολή του στον μοναχό Αμμούν, έχει λάβει κύρος κανόνος. Για αυτό και περιλαμβάνεται στο «Πηδάλιο» του Νικοδήμου, ένα βιβλίο όπου βρίσκονται συγκεντρωμένοι όλοι οι κανόνες της Εκκλησίας. Και τί λέει;

«*Ο αυτός ουν και περί της μίξεως λόγος. Μακάριος ος εν νεότητι ζυγόν έχων ελεύθερον, τη φύσει προς παιδοποιίαν κέχρηται· ει δε προς ασέλγειαν, πόρνους και μοιχούς η παρά τω Αποστόλω τιμωρία εκδέξεται. Δύω γαρ ουσών οδών εν τω βίω περί τούτων, μιας μεν μετριωτέρας και βιωτικής, του γάμου λέγω, της δε ετέρας*

αγγελικής και ανυπερβλήτου, της παρθενικής» (σ. 467).

Ο Νικόδημος σχολιάζει: «Και επαινεί μεν ο άγιος ενταύθα εκείνους όπου μεταχειρίζονται την συνάφειαν του γάμου προς παιδοποιίαν, με το ρητόν του Ιερεμίου· εκφοβεί δε πάλιν τους ασελγείς με το Αποστολικόν ρητόν όπου λέγει, πόρνους και μοιχούς κρινεί ο θεός. Είτα δείκνυσιν, ότι ο θεός μας έδειξεν εις την παρούσαν ζωήν δύο στράτας, μιαν μεν μετρίαν και ταπεινήν, την του γάμου λέγω και της υπανδρείας, και άλλην δε αγγελικήν και ασύγκριτον, την της παρθενίας».

Η σεξουαλική επαφή νομιμοποιείται μόνο προς απόκτηση απογόνων, κατά την εντολή προς τους «πρωτόπλαστους». Η παρθενία είναι ανώτερη της συζυγίας.

Αλλά και το τρίπτυχο «δόξα - χρήμα - εξουσία», μήπως δεν απασχολούσε συνεχώς τους εκπροσώπους του Χριστιανισμού;

Ο Παύλος δηλώνει σαφώς ότι υπήρχαν εκμεταλλευτές στις πρώτες κοινότητες. Παραπονιέται ότι ενώ κάποιοι πληρώνονταν, εκείνος με τους συνεργάτες του είχαν αποφασίσει να μην πληρώνονται...

«Ει ημείς υμίν τα πνευματικά εσπείραμεν, μέγα ει ημείς τα σαρκικά θερίσομεν; Ει άλλοι της εξουσίας υμών μετέχουσιν ου μάλλον ημείς; Αλλ' ουκ εχρησάμεθα τη εξουσία ταύτη» (Προς Κορινθίους Α', 9:11-12).

Στην δεύτερη επιστολή που τους στέλνει, τους γράφει: «ανέχεσθε γαρ ει τις υμάς καταδουλοί ει τις κατεσθίει ει τις λαμβάνει» (11:20). Και για να μην νομίσει κανείς ότι αναφέρεται σε ανθρώπους εκτός κοινότητας, γράφει παρακάτω: «Εβραίοι εισίν; Καγώ. Ισραηλίται εισίν; Καγώ. Σπέρμα Αβραάμ εισίν; Καγώ. Διάκονοι Χριστού εισίν; Παραφρονών λαλώ υπέρ εγώ» (11:22-23).

Τέλος, ας δούμε τι γράφει ο Γρηγόριος ο επονομασθείς «θεολόγος», που ζει και δραστηριοποιείται κατά τον 4ο αιώνα, τον αιώνα των μεγάλων πατέρων.

«Τώρα που σ' όλη σχεδόν την οικουμένη δεχτήκαμε τέτοια σωτηρία από το Θεό, έχομε ολότελα αναξίους επισκόπους. Θα αφήσω κραυγή όχι ψεύτικη αλλά όχι κι ευχάριστη... Είναι ντροπή να πω πως είναι, όμως θα μιλήσω. **Ενώ έχομε ταχθεί να είμαστε δάσκαλοι του καλού, είμαστε εργαστήρι όλων των κακών**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη εις εαυτόν, Ποίημα ΙΒ, ΕΠΕ 10, σ. 192).

«Αρπάζουν μια εξουσία ή μια απροσδόκητη κληρονομία και αμέσως αρχίζουν να αλαζονεύονται από ικανοποίηση. Αυτή είναι συμπεριφορά νόθων και παράνομων

ιερέων, αναξίων για την αποστολή τους, οι οποίοι προηγουμένως δεν προσέφεραν τίποτε στην ιεροσύνη. **Χθεσινοί ιερόσυλοι, ιερείς σήμερα...**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Εις τον Μ. Αθανάσιο, ΕΠΕ 6, σ. 50).

«Αυτά η μισητή αρρώστια, αυτά του Θεού οι υπηρέτες που έχουν μεταξύ τους **φιλονικίες βαριές...**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα Ι, ΕΠΕ 10, σ. 59).

«...όσοι σε θρόνους άπρεπα καθόμαστε ψηλούς του κόσμου πρωτολάτες, του καλού διδάχοι μ' ένθεη τροφή ψυχές όπου μας έλαχε να τρέφομε οι ίδιοι καταπεινασμένοι· των παθών γιατροί μα και νεκροί γεμάτοι από άφθονες ασθένειες...» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΑ, ΕΠΕ 10, σ. 63).

«Τί να πει κανένας, πως και με ποια τεχνάσματα, παραφυλούν στις πόρτες τις βασιλικές, κατηγορούν τους πάντες, **άνομα κερδίζουν, ανόσια ξεπουλάνε την ευσέβεια, ασχημονούν**, να πω με μια μονάχα λέξη· μόνος καλύτερο έκρινα να με ποθούν παρά να με μισούν, και με το σπάνιο αυτό σέβας κέρδισα, στο Θεό και στην αγνότητα τα πιο πολλά αποδίδοντας· των ισχυρών τις πόρτες σ' άλλους τις παράτησα» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΑ, ΕΠΕ 10, σ. 143).

«...**οι μέγιστοι ναοί της οικουμένης όλης από χρόνια πολλά είχαν και θησαύριζαν**, κειμήλια κι έσοδα απ' τον κόσμο όλο, ούτ' ένα στα βιβλία λογαριασμό δε βρήκα των παλιών της Εκκλησίας πρωτοκαθέδρων, ούτε σ' όσους απ' τους ταμίες είχαν τα χρήματα... Για όλα είναι **η απληστία** κακή, μα είναι χειρότερη **η απληστία στους πνευματικούς**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΑ, ΕΠΕ 10, σ. 145).

«Γιατί του λαού οι πρωτοστάτες κι οι διδάχοι, του Πνεύματος οι χορηγοί, που απ' τους ψηλούς τους θρόνους ξεκινά της σωτηρίας ο λόγος, που την ειρήνη πάντα σ' όλους διαλαλούνε με φωνές πλατιές στις σύναξης τη μέση, με τόσο μίσος φρένιασαν ο ένας στον άλλο, που ξεφωνίζοντας, μαζεύοντας συμμάχους, κατηγορώντας και κατηγορούμενοι, πηδώντας κι απ' τα πηδήματα έξω πέφτοντας, αρπάζοντας όποιον καθείς προφτάσει, **από μανία φιλαρχίας και μονοκρατορίας**, κομμάτιασαν πια ολόκληρη την οικουμένη... Μα αυτούς σα χώρισαν δεν τους ενώνει τίποτα, όχι η ευσέβεια, μόνο η μάχη για τους θρόνους» (ο. π. σ. 149).

«Να φυλάγεται από ένα, τους κακούς επισκόπους, χωρίς να φοβηθείς την αξία του θρόνου. Το ύψος είναι για όλους, δεν είναι για όλους η χάρη. Παραμέρισε την προβιά και κοίταξε **το λύκο**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΒ, ΕΠΕ 10, σ.

175).

«...έχομε πουλήσει το θείο...» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΒ, ΕΠΕ 10, σ. 199).

«Ω ιερείς που προσφέρετε τις αναίμακτες θυσίες! Μεγαλόδοξοι φύλακες των ψυχών. Ω εσείς που του μεγάλου Θεού το πλάσμα κρατάτε στα χέρια σας! Ω σεις που ενώνετε με τους ανθρώπους τον πανύψιστο Θεό. Ω τα θεμέλια του κόσμου, φως της ζωής, το έρμα του λόγου. Διδάσκαλοι της μυστικής, ατέλειωτης, ολόφωτης ζωής, με το Χριστό μέσα σας, θρονιασμένοι σε αξαίρετους θρόνους, υψηλοί, ολόχαροι με τα πανώρια θεάματά σας, σκηνοβάτες, που ισορροπείτε σε ξυλοπάδαρα, χάσκοντες ήρεμα σε ξένα πρόσωπα, κι όσο για την εσωτερική ευσέβεια **είστε ίδιοι με όλους!**» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΓ, ΕΠΕ 10, σ. 221).

«Καθένας είναι **διπλός**, πρόβατο που περιβάλλει λύκο, και αγκίστρι που κρύβει πικρό για τα ψάρια φαγητό. **Τέτοιοι οι ηγήτορες**· ακολουθεί από κοντά ο λαός, πρόθυμοι όλοι στην κακία χωρίς να τους οδηγεί κανείς...» (Γρηγόριος Θεολόγος, Έπη, Ποίημα ΙΓ, ΕΠΕ 10, σ. 229).

Διομήδης